

3. Бутенко В. Г. Громадянське виховання студентів у системі вищої технічної освіти / В.Г. Бутенко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: [зб. наук. праць]. – 2010. – № 1 (2). – С. 149-156.
4. Выготский Л. С. Основы педологии / Л. Выготский. – М.: Изд-во 2-го Моск. мед. ин-та, 1934. – 211 с.
5. Д'юї Дж. Демократія і освіта / Дж. Д'юї; [пер. з англ.]. – Львів: Літопис, 2003. – 294 с.
6. Дюркгейм Э. Социология образования / Э. Дюркгейм; [пер. с фр. Т.Г. Астаховой; науч. ред. В.С. Собкин, В.Я. Нечаев]. – М.: ИНТОР, 1996. – 340 с.
7. Зрайко Р. Критерій соціальних функцій інституту освіти / Р. Зрайко // Соціальна психологія. – 2005. – № 1 (9). – С.86-95.
8. Кумбс Ф. Г. Кризис образования в современном мире (системный анализ) / Ф. Г. Кумбс; пер. с англ. ред. Г. Е. Скорова. – М.: Прогресс, 1970. – 261 с.
9. Луман Н. Введение в системную теорию / Н. Луман; [пер. с нем. К. Тимофеева]. – М.: Изд-во «Логос», 2007. – 360 с.
10. Осипов А.М. Общество и образование: Лекции по социологии образования / А.М. Осипов. – Новгород: НГУ, 1998. – 130 с.
11. Парсонс Т. Структурно-функциональный анализ в современной социологии / Т. Парсонс; пер. с англ. // Информационный бюллетень: – Серия: переводы и рефераты. – М., 1968. – Вып. 6. – С.96-117.
12. Рижак Л.В. Ідентифікаційна функція освіти в Україні в умовах глобалізаційної інтеграції / Л.В. Рижак // Матеріали ІІ Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань. – Ірпінь, 2004. – С.298-304.
13. Романенко М.І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу; [монограф] / М.І. Романенко. – Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 1998. – 132 с.
14. Свірень М. Вищій навчальний заклад як соціально-культурна система: від концепції до практики / М. Свірень, С. Барабаш [Електронний ресурс] // Персонал. – 2005. – № 6. – Режим доступу: <http://www.personal.in.ua/article.php?id=37>
15. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти». – Офіц. вид. – Офіційний вісник України від 03.05.2002. – 2002. – № 16. – С.11, ст. 860.
16. Флиер А.Я. Культурная компетентность личности: между проблемами образования и национальной политики / А.Я. Флиер // Общественные науки и современность. – 2000. – № 2. – С.151-165.
17. Чепак В. В. Функціонування інституту освіти в умовах соціокультурних змін / В. В. Чепак // VII Культурологічні читання пам'яті В. Подкопаса «Культурна трансформація сучасного українського суспільства»; [збірн. Матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції], (Київ, 4-5 червня 2009 р.) – К.: ДАКККІМ, 2009. – Ч.1. – С.289-296.
18. Яковлев А.О. Институт освіти как социокультурная система в условиях трансформации общества / А.О. Яковлев, С.А. Подольська // Методология, теория и практика социологического анализа современного общества: [зб. наук. праць]. – Харків, 2001 – С.397-404.
19. Ясперс К. Місія Університету / Карл Ясперс; [пер. з нім.] // Ідея Університету: Антологія; [упоряд.: М.Зарубицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська]; відп. ред. М.Зарубицька. – Львів: Літопис, 2002. – С.111-165.

Уваркина Е.В. Специфика образования как социального института: функциональный анализ

Образование как социальный институт рассматривается с точки зрения его основных функций, их реализации в украинском образовательном пространстве.

Ключевые слова: человек, культура, образование, философия образования, функции образования.

Uvarkina, O.B. Specifics of education as a social institution: functional analysis
Education as a social institution is considered in view of its main functions, its implementation in the Ukrainian educational space.

Key words: human, culture, education, philosophy of education, functions of education.

Інноваційна спрямованість підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ

Розкриваються складові і форми реалізації принципу інноваційності в підвищенні кваліфікації викладачів вищої школи.

Ключові слова: інноватика, підвищення кваліфікації, викладач.

Підвищення кваліфікації викладачів у першому наближенні можна визначити як нарощування компетенцій із наявної спеціальності або в кількості (зростання за рівнями), або в якості (збільшення спектру знань, умінь і навичок). Законом України «Про вищу освіту» підвищення кваліфікації визначається як розширення профілю – «набуття особою здатностей виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності» [1]. Так чи інакше, підвищення кваліфікації є найбільш поширеною і загальнообов'язковою формою післядипломної педагогічної освіти.

Дотичними до різних аспектів проблематики підвищення кваліфікації викладачів є праці С.Будака, С.Вершловського, С.Гончаренка, І.Зязюна, В.Кричевського, В.Маслова, Н.Харитоновой, В.Беспалька, А.Вербицького, Я.Коломинського, О.Пехоти, Г.Селєва та ін. Організаційно-економічний механізм державного регулювання освіти (на прикладі післядипломної освіти) досліджено Н.Кудрявцевою. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти вивчалися В.Олійником, Н.Корсунською, О.Самойленком, П.Таланчуком. Дана стаття присвячена виокремленню основних аспектів інноваційної спрямованості підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ, яка начебто є очевидною, проте потребує деталізації і операціоналізації.

Підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ, увага до якого зросла із виданням наказу МОН України № 30 від 21.01.2009 р. «Про документи для проведення ліцензування» [11], в деяких моментах принципово відрізняється від підвищення кваліфікації, скажімо, шкільних вчителів. І ця відмінність пролягає за полюсом «традиційність – інноваційність». Підвищенню кваліфікації викладачів більше притаманна саме остання риса. По-перше, викладачі тісніше пов'язані з наукою – яка визначає можливість фахового зростання із активним використанням наукового потенціалу і активним власним новим внеском. По-друге, підвищення кваліфікації вчителів традиційно є чіткіше регламентованим на державному рівні, більш обов'язковим і однозначним. Можливо, таке співвідношення пов'язано із тим, що діяльність середніх навчальних закладів більше вписується в концепцію масової освіти, призначеної охопити однаковими знаннями велику масу населення – тоді як університети, академії в усі часи мали право на різноманітність, власні наукові школи, авторські відкриття і педагогічні розробки.

Яскравим вираженням озвучених відмінностей в Україні є і така різниця: підвищення кваліфікації вчителів (пов'язане із загальнообов'язковою державною атестацією) закріплене на законодавчому рівні і підлягає суворому контролю за боку органів державної влади. Підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ лише кілька років тому стало предметом більш прискіпливої уваги державних органів, у першу чергу у зв'язку з процедурами ліцензування.

Обов'язковість періодичної атестації педагогічних працівників регламентована відповідним наказом Міністерства освіти і науки України [14]. Закон України про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації знаходиться в процесі розгляду (проект Закону прийнятий за основу [13]).

Джерелом фінансування підвищення кваліфікації вчителів виступає держава, викладачі ж – які бажають підвищити рівень своїх компетенцій – можуть розраховувати хіба що на бюджет роботодавця або на власну кишеню.

У зв'язку з усім вище зазначеним, підвищення кваліфікації викладачів на фоні середньої освіти вирізняє інноваційна спрямованість, яка проявляється в різних аспектах. Спробуємо їх конкретизувати.

По'–перше, інноваційність проявляється чи не найбільшою мірою в самому змісті навчальних програм підвищення кваліфікації. І це цілком логічно, з огляду на актуальність інноваційного розвитку в усіх галузях, і зокрема в освіті. Адже проблематика інновацій останнє десятиріччя все більше захоплює як науковий, так і навчально'–методичний, і нормативний, і навіть побутовий простір. Наприклад, в Національному медичному університеті імені О.О.Богомольця, який є головним закладом у системі вищої медичної освіти України з організації та проведення підвищення кваліфікації викладачів вищих медичних навчальних закладів I'–IV р.а., серед пропонуваного напрямів курсів підвищення кваліфікації викладачів є такі, що яскраво орієнтовані на інноватику: «Інноваційні технології у вищій медичній освіті» та «Професійна медична освіта: напрямки розвитку та інноваційні технології» [15].

Для більш розлогого прикладу, звернімося до курсів підвищення кваліфікації викладачів у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, які зосереджені, цілком логічно, в Інституті перепідготовки та підвищення кваліфікації. Безпосередньо організацією цих курсів займається кафедра інновацій та інформаційної діяльності в освіті.

З квітня по листопад 2011 р. тут було організовано кілька потоків підвищення кваліфікації викладачів за такими напрямками: «Інноваційні навчально'–виховні технології (психолого'–педагогічного спрямування)» – двічі; «Інноваційні навчально'–виховні технології (у фізико'–математичних дисциплінах)» – двічі; «Інноватика у викладанні української мови як іноземної» – двічі; «Інноватика у викладанні російської мови як іноземної» – двічі; «Управління навчальним закладом» – тричі; «Інформаційні технології у викладацькій діяльності»; «Інноваційні навчально'–виховні технології (у викладанні природничих дисциплін)».

Складно не звернути увагу, що із семи назв напрямів курсів підвищення кваліфікації слова «інноватика» або «інноваційні» присутні в п'яти. Ще один напрям – присвячений інформаційним технологіям – теж очевидно пов'язаний із інноваціями. Та й управління навчальним закладом не є такою вже сформованою, зрілою навчально'–науковою дисципліною і сферою професійної діяльності, щоб набути рис жорсткої традиційності і консерватизму.

Крім вище зазначених, для прикладу, в 2011'–2012 навчальному році кафедра інновацій та інформаційної діяльності в освіті пропонує підвищення кваліфікації викладачів також і за такими напрямками: «Філософія освіти», «Інноваційні навчально'–виховні технології (у викладанні природничих дисциплін)», «Інноваційні навчально'–виховні технології (у викладанні суспільствознавчих дисциплін)», «Інноваційні навчально'–виховні технології (у викладанні фізичної культури)», «Інноваційні навчально'–виховні технології (у викладанні романо'–германських мов)», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Англійська мова за професійним спрямуванням».

Для навчально'–методичного забезпечення курсів підвищення кваліфікації викладачів відповідних напрямів, у співпраці з фахівцями профільних кафедр опубліковано низку навчально'–методичних комплексів [3'–10], серед назв яких також чітко виокремлюються складові інноваційності.

У контексті реалізації принципів Болонських декларацій все більшого поширення набуває модульна побудова навчальних програм, в тому числі і курсів підвищення кваліфікації. Головне призначення такої модульної побудови – в забезпеченні можливості різних комбінацій змістових модулів і продовження безперервної освіти, забезпечення її відкритості. В ідеалі це має реалізовуватись таким чином: слухач підбирає для вивчення цікаві йому модулі, у відповідності до їх набору формується напрям, за яким він підвищує кваліфікацію. Наступного разу (за вимогами Міністерства – через п'ять років) він може обрати інші модулі, а може ті самі, якщо в питанні відбулись істотні зміни або якщо сам слухач потребує більш уважного ознайомлення з новими тенденціями саме в цьому питанні.

Не можна сказати, що модульний принцип побудови навчальних програм підвищення кваліфікації викладачів наразі саме так і реалізується. Проте він однозначно присутній. І оскільки це теж інновація, ясно, що вона не може реалізуватись одноомментно, потрібний деякий перехідний період і певні перехідні форми. Тим більше, що і норма-

тивні галузеві вимоги до оформлення навчально'–методичного забезпечення поки що ускладнюють таку повноцінну модульну побудову програм підвищення кваліфікації.

Так, в Інституті післядипломної освіти Національного технічного університету України «КПІ» пропонується програма підвищення кваліфікації викладачів за напрямом «Організація та планування навчального процесу», яка включає модулі: «Реформування системи освіти України», «Державна система забезпечення якості освіти», «Планування навчального процесу», «Організація наукової роботи», «Права та обов'язки викладачів» та ін. [12]. До речі, з позицій реалізації інноваційного підходу найбільше привертають увагу такі модулі, як «Технологія та організація роботи з електронними документами» та «Нові технології навчання». Але, як видно, варіативності в модулях і можливості вибору самими слухачами не передбачено.

Деяка варіативність передбачена в програмах підвищення кваліфікації викладачів в НПУ імені М.П.Драгоманова. По'–перше, в соціально'–гуманітарному блоці, крім спільних для всіх модулів («Філософія освіти XXI століття», «Нормативно'–правова база діяльності вищих навчальних закладів», «Реформування вищої освіти в контексті євроінтеграції», «Інноваційна діяльність в освіті»), на вибір пропонується два з чотирьох: «Діловий етикет в освіті», «Основи діловодства», «Культурологічні основи сучасної освіти», «Гендерна культура суспільства і гендерна освіта».

Серед професійно орієнтованих змістових модулів, передбачених програмами різних напрямів курсів підвищення кваліфікації в НПУ імені М.П.Драгоманова – наступні: «Інноваційні підходи до організації навчально'–виховного процесу у вищій школі», «Педагогічні основи вдосконалення професійної майстерності викладачів ВНЗ», «Особливості навчально'–виховної роботи з обдарованою молоддю», «Методологія і організація наукових досліджень у ВНЗ», «Інформаційно'–комунікаційні технології навчання і виховання», «Менеджмент у викладацькій діяльності», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Самоорганізація і професійний розвиток педагогічного працівника», «Психологія комунікацій в освіті», «Управління конфліктами у ВНЗ». Деякі з них пропонуються на вибір. Також у варіативній компоненті – вузько спеціалізовані модулі, наприклад, «Вибрані питання фізики полімерів», «Актуальний методичний арсенал викладання екології», «Актуальні проблеми теорії і методики навчання астрономії» тощо.

Усі названі модулі спрямовані на підготовку викладачів до інноваційної діяльності, адже в сучасних ринкових умовах забезпечення високої якості освіти без освітніх інновацій неможливе. Надання знань і формування навичок із інноваційної педагогічної діяльності орієнтує зміст курсів підвищення кваліфікації на включення таких змістових модулів: «Ділові ігри у викладанні», «Комплексний підхід у викладанні дисциплін», «Тренінги як сучасний інструмент навчання і виховання», «Сучасні діагностичні технології в освіті», «Синергетика в освіті»; окрема увага також має бути приділена сучасним формам організації навчально'–виховного процесу, актуальним технологіям реалізації компетентного та особистісно'–орієнтованого підходів, інноваційним технологіям оцінки якості навчання, ефективної виховної роботи і т.п.

Окремим напрямом у цьому контексті (але безумовно пов'язаним із вимогою інноваційності) є інформатизація освітнього простору, подальше поглиблення цієї тенденції. Створення електронних підручників, дизайн веб'–сторінок, організація дистанційного навчання, мультимедійні технології, комп'ютерна графіка та ін. – це теми, за допомогою яких мають бути підвищені інформаційно'–комунікаційні компетенції викладача. Також у рамках післядипломної освіти викладачам можуть бути дані базові знання щодо розвитку електронних бібліотек і освітніх порталів, створення віртуальних університетів і т.п. Це не буде зайвим, оскільки сучасний викладач (який пропонує освіту міжнародного рівня якості) – обов'язково є трохи і управлінцем. Він повинен уміти виходити за межі навчально'–виховного процесу і розумітись на його організації.

Саме тому ще одна інноваційна вимога до післядипломної освіти професорсько'–викладацького складу пов'язана з набуттям викладачами управлінських компетенцій. Тому в рамках підвищення кваліфікації доцільно дати теоретичні і прикладні знання з основ управління навчально'–методичною, виховною, економічною діяльністю закладу освіти, з актуальних фінансово'–господарських проблем, з питань маркетингової діяльності навчального закладу; а також з основ ділового етикету, діловодства,

ефективного лідерства, прийняття управлінських рішень, управління кар'єрою і т.п. Загалом, необхідно сформувати розуміння системності управління закладом освіти і сприяти зняттю боязні не-керівних кадрів перед управлінськими проблемами, розвитку готовності до участі в їх розв'язанні.

Інноваційна орієнтація курсів підвищення кваліфікації пов'язана не тільки зі змістом і формою навчальних програм, а і з форматом їх проведення.

По-перше, підвищенню кваліфікації викладачів більше притаманна очно-дистанційна форма навчання (із самостійною роботою слухачів у міжсесійний період) – це теж є відносною інновацією, оскільки традиційне підвищення кваліфікації здійснюється за денною формою. Загалом, дистанційна освіта – незважаючи на досить швидке поширення останніми роками – все ще перебуває в статусі інноваційної форми навчання. Адже для ефективного її використання і слухачі, і викладач мають у достатній мірі володіти інформаційними технологіями як для створення і засвоєння навчального матеріалу, так і для проведення діагностики знань. Хоча, звичайно, для підвищення кваліфікації викладачів така форма має особливу цінність, і головним чином в плані фінансової економії. По-друге, вона не потребує відриву викладача, якого «відправлено» на курси підвищення кваліфікації, від виробництва – від навчально-виховного процесу на власному робочому місці. По-друге, вона дозволяє зекономити кошти на проживання, харчування слухача в іншому місті. (Адже серед іншого слід відзначити недостатню поширеність в Україні закладів, які пропонують курси підвищення кваліфікації викладачів – у зв'язку з чим багатьом слухачам потрібні відрядження.)

Наприклад, таку очно-дистанційну форму навчання пропонують в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова. Слухачі в перші 2-3 дні курсів отримують мінімальний обсяг аудиторних занять з максимальною насиченістю матеріалом, а також програму, за якою мають самостійно засвоїти решту інформації і виконати індивідуальне завдання у форматі підсумкової творчої роботи. Із цим вони працюють вдома, на курси приїжджають ще раз для захисту роботи, вихідного фахового тестування, участі в науково-практичній конференції і урочистого отримання свідоцтва про підвищення кваліфікації.

Очевидно, що для повноцінної організації дистанційного навчання необхідний розвиток відповідних сайтів, порталів або сторінок веб-сайту університету, а також досить високу інформаційно-технологічну компетенцію в першу чергу самих слухачів, яким доведеться в такому дистанційному форматі навчатись. Тому в реалізації цієї інновації наразі теж можна спостерігати деякі перехідні форми. Наприклад, викладення електронних комплексів лекцій вже є досить поширеним явищем, чого не можна сказати про відеоконференції (потрібні, наприклад, для проведення заключної конференції із захистом робіт).

Власне, підготовка і захист творчих робіт складають ще один аспект інноваційності. Адже йдеться не просто про демонстрацію свого фаху під час складання конспекту навчального заняття, і не про реферативне викладення якогось нового для себе матеріалу з програми курсів. Відбувається творче поєднання власного практичного досвіду слухача і нової інформації, яку він отримує під час проходження курсів. Власне, на це і орієнтують слухачів курсів підвищення кваліфікації в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова при формуванні теми підсумкової творчої роботи. такий прийом, може і на дасть остаточно обґрунтованої, цілісної картини з обраної проблематики – але є надзвичайно корисним для тренування творчого мислення, для розвитку креативності, які необхідно широко використовувати у навчально-виховному процесі вищої школи.

Відносно інноваційною формою організації курсів підвищення кваліфікації викладачів, яка все популярнішою стає в різних закладах освіти, є так звані виїзні групи, або сесії. Така форма теж дозволяє економити витрати слухачів або відряджуваних організації на проїзд і проживання, може відбуватись без відриву від виробництва і на базі аудиторного фонду приймаючої сторони.

Наприклад, Інститутом перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова було організоване виїзне навчання педагогічних працівників Міжнародного дитячого центру «Артек». В Університеті менеджменту освіти така форма роботи називається «виїзні групи» [2]. В НТУУ «КПІ»

організуються виїзні сесії для проведення підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у рамках акредитованих в НТУУ «КПІ» спеціальностей за такими напрямками: «Інформаційно-комунікаційні технології»; «Менеджмент, маркетинг, економіка»; «Точні та природничі науки»; «Соціологія, соціальна робота» тощо. Формат навчання включає: 1) аудиторні заняття (2-5 днів) проходять в навчальних приміщеннях замовника; 2) дистанційне навчання – надання доступу слухачам до веб-ресурсів навчальних дисциплін, забезпечення спілкування з викладачами за допомогою веб-сервісів.

Іншою інновацією в галузі післядипломної педагогічної освіти є проведення одно- або кількоденних тренінгів, семінарів тощо. Вони характеризуються високою насиченістю, а тому дозволяють за короткий проміжок часу (наприклад, за вихідні) дати досить змістовний масив знань або ефективно відпрацювати низку навичок.

Наприклад, Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації НПУ імені М.П.Драгоманова організує такі одно-триденні тренінги, як: «Діловий етикет і професійний успіх», «Технологічні основи створення навчального тренінгу в закладах освіти», «Технології прийняття професійних і побутових рішень», «Синергетика освіти», «Принципи розробки програми індивідуального розвитку особистості», «Самореалізація, або реалізація людиною СЕБЕ», «Кадрова політика: про що ми не думасмо», «Технологія м'якого управління», «Концепція особистісних обмежень М.Вудкока і Д.Френсіса», «Технології самоменеджменту» та ін.

Різноманітні короткострокові програми (менше 72 годин) пропонує НТУУ «КПІ» – наприклад, «Розвиток комунікативної компетенції: базові принципи», «Інформаційні технології на допомогу перекладачеві», «Системи управління якістю ISO 9000» та інші, менш дотичні безпосередньо до викладацької діяльності. По закінченню таких короткотермінових тренінгів або семінарів слухачі отримують сертифікат відповідного навчального закладу.

Загалом, можна підсумувати, саме в цьому сегменті післядипломної освіти педагогічних кадрів – в рамках підвищення кваліфікації викладачів – найактивніше розробляються і реалізуються різноманітні інновації. Не в останню чергу їх активне розгортання пов'язане зі слабкістю державної стандартизації підвищення кваліфікації викладачів: адже якщо зміст програм перепідготовки як набуття другої вищої освіти чітко регламентується освітньо-кваліфікаційними характеристиками, освітньо-професійними програмами, навчальними планами спеціальностей (з приводу багатьох із яких розроблено вже не одне покоління державних галузевих стандартів) – то у сфері підвищення кваліфікації викладачів ідея стандартизації так чітко не реалізована. І в цьому є велика перевага, адже в такий спосіб стимулюється конкуренція між закладами, що пропонують послуги підвищення кваліфікації, внаслідок якої – за всіма законами економіки – підвищується якість надання послуг. Проте детальніше вивчення питання стандартизації та його співвідношення з творчістю в рамках курсів підвищення кваліфікації може стати перспективним напрямом розвитку досліджуваної проблеми.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2984-14>.
2. Курси підвищення кваліфікації – виїзні групи // Інститут відкритої освіти УМО НАПН України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ivo.umo.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=154%3A2011-12-13-12-40-34&catid=17%3Anews&Itemid=35&lang=uk.
3. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації з напрямку «Управління навчальним закладом» / укладачі: В.П. Бех, Г.О. Нестеренко, О.О. Бєслєбняк; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 54 с.
4. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Інноваційні навчально-виховні технології» (психолого-педагогічного спрямування) / укладачі: Н.В. Гузії, Г.О. Нестеренко, О.О. Бєслєбняк, В.В. Уліщенко; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 48 с.
5. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Інноваційні навчально-виховні технології» (у

фізико-математичних дисциплінах) / укладачі: В.Г.Бевз, Г.О.Нестеренко, М.В.Працьовитий та ін.; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 60 с.

6. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Інноватика у викладанні української мови як іноземної» / укладачі: Н.В. Гузій, Г.О. Нестеренко, С.В. Соколова, В.В. Уліщенко, Я.О. Чепуренко; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 51 с.

7. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Інноватика у викладанні російської мови як іноземної» / укладачі: В.І. Гончаров, Г.О. Нестеренко, В.В.Уліщенко та ін.; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 54 с.

8. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Інформаційні технології у викладацькій діяльності» / укладачі: Г.В. Жабєв, А.П. Кудін, Г.О. Нестеренко, С.М. Яшанов; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 57 с.

9. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Педагогіка вищої школи» (гуманітарного профілю) / укладачі: Н.М. Дем'яненко, Г.О. Нестеренко, І.М. Кравченко, В.О. Смікал; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 64 с.

10. Навчально-методичний комплекс курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників із напрямку «Педагогіка вищої школи» (технічного профілю) / укладачі: Н.М. Дем'яненко, Г.О. Нестеренко, І.М. Кравченко, В.О. Смікал; відп. ред. Г.О. Нестеренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 65 с.

11. Наказ Міністерства освіти і науки України № 30 від 21.01.2009 р. «Про документи для проведення ліцензування» // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/litsenzuvannya> – та – akreditatsiya/5987.

12. Підвищення кваліфікації «Організація та планування навчального процесу (для викладачів зі стажем науково-педагогічної діяльності менше 5-ти років)» // Навчально-методичний комплекс «Інститут післядипломної освіти НТУУ «КПІ»: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipro.kpi.ua/ua/pidvishchennja-kvalifikaciji/planning-edu-proc.html>.

13. Постанова Верховної Ради України від 02.07.2010 р. № 2423-VI «Про прийняття за основу проекту Закону України про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2423-17>.

14. Типове положення про атестацію педагогічних працівників (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 р. № 930) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1255-10>.

15. Факультет підвищення кваліфікації // Національний медичний університет імені О.О.Богомольця: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nmu.edu.ua/e11-3.php>.

Нестеренко Г.О. Інноваційна направленість підвищення кваліфікації преподавателей вузов

Раскрываются составляющие и формы реализации принципа инновационности в повышении квалификации преподавателей высшей школы.

Ключевые слова: инноватика, повышение квалификации, преподаватель.

Nesterenko, G.O. Innovative orientation of the in-plant training of high-school lecturers
Components and forms of realization of the principle of innovativeness in the high-school lecturers in-plant training are opened up.

Key words: innovatics, in-plant training, high-school lecturer.

УДК 378:165.742

Фатхутдінова О.В.

Посилення кадрового потенціалу системи освіти

Сучасний розвиток суспільства вимагає удосконалення системи педагогічної та післядипломної освіти педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство. У статті авторка аналізує кадрове питання у сфері вищої юридичної освіти, а також наводить варіанти вирішення цього питання владою і дослідниками.

Ключові слова: освіта, юридична освіта, основні завдання педагогічної освіти.

З моменту проголошення незалежності, держава суттєво вплинула на формування власної системи вищої юридичної освіти. Сформульована мережа вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку юридичних кадрів за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста та магістра. На сьогодні мережу складають: 189 вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації. Серед них 134 належать до державної форми власності та 55 — до інших форм власності. У тому числі Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України підпорядковано 60 вищих навчальних закладів, із них 35 III–IV рівнів акредитації та 25 — I–II рівнів акредитації. Загальний ліцензований обсяг складає майже 27 тис. вакантних місць, із них 82% належать вищим навчальним закладам державної форми власності. Мережа за ліцензованим обсягом забезпечує чотири вакантних місця на 10 тис. населення України, із них 3,5 припадає на вищі навчальні заклади державної форми власності. Частина 55 інших навчальних закладів у формуванні потенціалу мережі незначна та складає 0,5 вакантних місця на 10 тис. населення України [3].

За даними В.Журавського, у вищих навчальних закладах, які підпорядковуються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України, за державним замовленням було зараховано на перший курс на підготовку спеціалістів за напрямом «Право» за всіма освітньо-кваліфікованими рівнями в 2001 року — 8035 чоловік, а в 2002 року — 8457 чоловік [3]. При цьому, як виявилось, потенціал мережі підготовки юристів в розрізі регіонів суттєво диференційований. Ліцензований обсяг у розрахунку на 10 тис. населення регіонів складає: північний — 10,2 вакантного місця, східний — 4,7, південний — 3,0. Західний і центральний регіони мають по два вакантних місця. Як результат, об'єм підготовки спеціалістів за напрямом «Право» розподілений по регіонах нерівномірно. Він сконцентрований в основному у північному та східному регіонах України [3].

Ще однією особливістю підготовки кадрів за напрямом «Право», являється те, що ліцензований об'єм переважно приходиться на вищі навчальні заклади МВС, Національну юридичну академію імені Ярослава Мудрого, Національний університет імені Тараса Шевченка, Одеську національну юридичну академію, Державну академію податкової служби, Львівський національний університет імені Івана Франка, Военний інститут при Національному університеті «Львівська політехніка». Ліцензований об'єм цих вищих навчальних закладів за програмами спеціаліста, магістра складає близько 80 відсотків загального ліцензованого об'єму за цими освітньо-кваліфікованими рівнями напрямку «Право» [3, Про].

На думку багатьох фахівців, у тому числі: С.Бобровника, С.Бостана, П.Гаджисвої, В.Журавського, В.Сіренка, С.Тимченка, С.Жівалова та ін., нерівномірне розподілення вищих навчальних закладів та ліцензованого обсягу породжує визначні соціальні проблеми, оскільки для молоді різних регіонів створюються нерівні можливості для отримання вищої юридичної освіти. Сьогодні необхідно при плануванні зарахування враховувати матеріальне становище звичайної сім'ї, яка поки не має фінансової можливості відправити випускника школи на навчання у віддалену область, місто [3].